

ពិភពបន្ទុក 'ប៉ោមឆ័យ' ឆ្មោចឆ័យ

ศึกประชิด 'ป้อมวิเชียรโชฎก'

ขาวว่าเมืองสมุทรสาครนั้นมีศึกมาประชิดตั้งแต่ต้นปีที่ผ่านมา ชาวศึกไม่ใช่ใครที่ไหน แต่เป็นข้อพิพาทระหว่างชาวบ้านในพื้นที่กับสำนักอัยการจังหวัดสมุทรสาคร กรณีโครงการก่อสร้างตึก 7 ชั้น อันเป็นพื้นที่ทับซ้อนกับโบราณสถานสำคัญสมัยรัชกาลที่ 3 อย่างป้อมวิเชียรโชฎก ซึ่งปัจจุบันมีการปรับปรุงเป็นสวนสาธารณะ

และยิ่งไปกว่านั้นคือการขุดค้นพบฐานรากกำแพงป้อมดังกล่าวเพิ่มเติมโดยสำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี ด้วยเหตุนี้จึงเกิดกระแสคัดค้านจากชาวบ้าน ชื่นบ้ายใหญ่ "ชาวมหาชัยไม่ต้องการตึกอัยการ 7 ชั้น" รวมถึงการตั้งโต๊ะสำราญชื่อเพื่อเร่งให้กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนแนวกำแพงที่พบใหม่

แต่ในขณะเดียวกันก็มีป้ายลึกลับมีข้อความตรงกันข้าม นัยว่ามาจากชาวบ้านที่สนับสนุนการก่อสร้าง

ความโกลาหลที่ไม่มีที่ท่าจะยุติ นำไปสู่การเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นเมื่อปลายวันที่ 9 เมษายนที่ผ่านมา ณ ศาลากลางจังหวัดสมุทรสาคร โดยกรมศิลปากรเป็นเจ้าภาพเชิญชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมพูดคุย เสนอทางออก โดยมีผู้เข้าร่วมเกือบ 300 ราย

ถก ก่อน ฟันธง สร้าง-ไม่สร้าง? ตึกอัยการ

ป้อมวิเชียรโชฎก ต.มหาชัย อ.เมือง รายล้อมด้วยสถานที่ราชการ อาทิ สำนักอัยการจังหวัด และอาคารสรรพากร

โดยมีผู้เข้าร่วมเกือบ 300 ราย

ป้อมวิเชียรโชฎก ต.มหาชัย อ.เมือง

บรรยากาศเป็นไปด้วยความเข้มข้น จนถึงดุเดือดในช่วงท้าย กระทั่ง **บวรเวท รุ่งรุจี** อธิบดีกรมศิลปากรต้องขอให้ยุติ และเผยว่า จะได้ข้อสรุปภายใน 1 เดือน โดยมีการประชุมคณะกรรมการวิชาการเพื่อหารือเรื่องนี้ไปหมดๆ เมื่อวันที่ 29 เมษายน ผลจะเป็นอย่างไรอยู่ในช่วงลุ้นระทึก

ความร้อนแรงของสถานการณ์ที่ผ่านมาชวนให้ขบคิดว่าแท้จริงแล้วปมปัญหาของเรื่องนี้คืออะไร มีความซับซ้อนซ่อนเงื่อนมากกว่าที่เห็นหรือไม่ ที่สำคัญคือแนวโน้มและทางออกเป็นอย่างไร ช่างเป็นประเด็นชวนติดตาม

ป้อมวิเชียรโชฎกไม่เคยถูกทิ้ง

ป้อมวิเชียรโชฎก สร้างขึ้นสมัยรัชกาลที่ 3 โดยโปรดให้พระยาโชฎกราชเศรษฐี (ทองจีน) เป็นแม่กองในการก่อสร้างเพื่อรักษาปากน้ำท่าจีนที่เมืองสมุทรสาคร เนื่องด้วยกรณีพิพาทกับญวน เรื่องเจ้านางวงศ์เวียงจันทน์ ต่อมา ป้อมนี้หมดหน้าที่ใช้สอยในการป้องกันข้าศึก แต่ไม่ได้ถูกทิ้งร้าง เพราะมีการใช้พื้นที่ตลอดมา โดยมีการสร้างอาคารและที่พักของข้าราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 เช่น ที่ว่าการเมือง เรือนจำจังหวัด ศาลาประชาคม สำนักงานที่ดิน เป็นต้น ส่วนในปัจจุบันก็มีบทบาทต่อชาวบ้านในท้องถิ่นโดยถูกปรับภูมิทัศน์เป็นสวนสาธารณะโดยมีแผ่นป้ายให้ข้อมูลเกี่ยวกับป้อมในฐานะแหล่งประวัติศาสตร์

ขึ้นทะเบียนหรือไม่ ไม่สำคัญ

ถือเป็นโบราณสถานตามกฎหมาย

ชาวมหาชัยผูกพันกับป้อมวิเชียรโชฎกมานาน โดยทราบถึงความสำคัญว่าเป็นป้อม

เก่าแก่ แต่ส่วนใหญ่เพิ่งมาตื่นตัวในเรื่องการอนุรักษ์เมื่อเกิดกรณีสำนักอัยการจะสร้างตึกในบริเวณที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ป้อม ซึ่งเป็นโบราณสถานที่กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนตาม พ.ร.บ.โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ตั้งแต่วันที่ 14 ธันวาคม 2532 และล่าสุดนักโบราณคดีประจำสำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี ได้ขุดพบแนวกำแพงเพิ่มเติม รวมถึงโบราณวัตถุอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งยังไม่ได้มีการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน จึงสร้างความกังวลต่อประชาชนในพื้นที่ว่าจะมีการสร้างอาคารใหม่ทับลงไป ชาวบ้านจึงเรียกร้องให้กรมศิลปากรดำเนินการ อย่างไรก็ดีทางกรมศิลปากรยืนยันว่า แม้จะยังไม่ได้ขึ้นทะเบียน แต่หากเป็นส่วนหนึ่งของโบราณสถานก็ย่อมได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายต่างกันแค่บทลงโทษเท่านั้น

สำนักอัยการยัน'ไม่ทับ'โบราณสถาน แย้ง'ข้อสมมุติฐาน'กรมศิลป์

เมื่อวันที่ 9 เมษายน ซึ่งมีการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและหน่วยงาน เรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาป้อมวิเชียรโชฎกและพื้นที่โดยรอบ ตัวแทนจากสำนักอัยการจังหวัดสมุทรสาคร กล่าวยืนยันต่อหน้าที่ประชุมว่า ทางหน่วยงานของตนศึกษากฎหมายมาเป็นอย่างดี การก่อสร้างก็เป็นไปตามขั้นตอนถูกต้องทุกประการ ที่สำคัญคือหากพิจารณาแผนผังต่างๆ จะพบว่าตึกที่จะสร้างขึ้น ไม่ได้อยู่ในบริเวณป้อมที่เป็นโบราณสถานเลย และไม่มีโบราณสถานใดๆ ในจุดที่จะสร้างอาคาร

แนวกำแพงป้อมวิเชียรโชฎกมุมตะวันตกเฉียงเหนือที่ขุดพบใหม่

อย่างไรก็ตาม จากเอกสารสรุปผลการ
ศึกษาทางโบราณคดี ที่จัดทำโดยสำนัก
ศิลปากรที่ 1 ราชบุรี ระบุชัดเจนถึง “ข้อ
สมมุติฐาน” ของนักโบราณคดี ที่มาแบบ
“จัดเต็ม” ว่า บริเวณที่จะก่อสร้างอาคารสำนัก
อัยการนั้น **จะทับลงบนบ่อมวิเชียรโชฎกใน
บริเวณที่เป็นมุมตะวันตกเฉียงเหนือ**

ซึ่งในแผนผังและรูปโฉมที่ดิน มีลักษณะ
เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า โดยก่อกำแพงออกมาจาก
แนวระนาบของกำแพงด้านเหนือและด้าน
ตะวันออก คือ มีแนวกำแพงหักมุมตั้งฉากขึ้น
ไปทางทิศเหนือราว 24 เมตร แล้วหักเลี้ยวตั้ง
ฉากไปทางทิศตะวันออก 22 เมตร แล้วเป็น
แนวตรงตั้งฉากไปทางทิศใต้ อีก 29 เมตร จาก
นั้นเป็นแนวตรงไปทางทิศตะวันตกบรรจบกับ
แนวกำแพงด้านทิศตะวันออก

ชาวบ้านย่ำไม่ได้ค้ำสร้างตึก แต่ค้ำสร้าง‘ทับโบราณสถาน’

วรวิทย์ บุญเพ็ญ ประธานสภาวัฒนธรรม
จังหวัดสมุทรสาคร กล่าวว่า อยากให้ทุกฝ่าย
เข้าใจตรงกันว่า ผู้ที่ลุกขึ้นมาคัดค้าน ไม่ได้
ต้องการค้านการสร้างตึก แต่คัดค้านการสร้าง
บนพื้นที่ซึ่งเป็นโบราณสถาน อยากให้ไปสร้าง
จุดอื่นจะเหมาะสมกว่า ซึ่งได้มีการเสนอพื้นที่
ให้มากกว่า 1 แห่ง อาทิ บริเวณถนนเอกชัย
ใกล้เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร และล่าสุดทาง
จังหวัดก็เสนอพื้นที่ใกล้กับตลาดมหาชัย

ประเด็นนี้ ทางตัวแทนสำนักอัยการบอก
ว่า พื้นที่ที่นำเสนอมามีความ “ไม่สะดวก”
ด้านต่างๆ อาทิ ความคับแคบ ไม่สะดวกต่อ
ประชาชนในการเดินทางมาติดต่อราชการ ซึ่ง
ในฐานะหน่วยงานราชการต้องเน้นการบริการ
ประชาชนเป็นหลัก

ด้านชาวบ้านจากอำเภอบ้านแพ้วลุกขึ้น
แสดงความเห็นในทางสอดคล้องกับตัวแทน
สำนักอัยการว่า อยากให้สร้างตึกอัยการในจุด
เดิม ไม่ต้องหาที่สร้างใหม่ เพราะตนและชาว
อำเภอบ้านแพ้วซึ่งเป็นชาวบ้านธรรมดา ไม่มี
รถยนต์ส่วนตัว หากย้ายออกจากจุดที่อยู่กลาง
เมืองออกไปอีก จะลำบากต่อการเดินทางมาก

อย่างไรก็ตาม แหล่งข่าวรายหนึ่งไม่
ประสงค้ออกนามตั้งข้อสงสัยว่า เหตุใดการ
ประชุมรับฟังความคิดเห็นจึงมีชาวบ้านจาก
อำเภอบ้านแพ้วเดินทางมาร่วมรับฟังจำนวน
มากผิดปกติ ทั้งที่ไม่ใช่คนในพื้นที่ หรือคนที่
คาดว่าจะได้รับผลกระทบมากนัก แต่ชาวบ้าน
กลุ่มที่ถูกพาดพิงก็ยืนยันว่าตนเดินทางมาด้วย
ใจ ไม่มีอะไรแอบแฝง

ตึกอัยการค้ำ‘ศาลหลักเมือง’

อาคารพังร้ายใครรับผิดชอบ?

ประเด็นที่มองข้ามไม่ได้ เพราะเอาเข้า
จริงแล้ว อาจเป็นประเด็นใหญ่ในใจชาวบ้าน
มากกว่าการอนุรักษ์ด้วยซ้ำ ก็คือที่ตั้งของตึก

อัยการที่จะสร้างสูง 7 ชั้น นอกจากความเป็น
ห่วงว่าอยู่ในเขตโบราณสถานแล้ว ยังอยู่ห่าง
จากศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเพียง 90 เมตร

คนมหาชัยโดยเฉพาะผู้สูงอายุมีความเชื่อ
อาเพศที่จะเกิดกับเมือง เพราะก่อนหน้านี้เคยมี
การย้ายศาลเจ้าพ่อหลักเมืองออกจากบริเวณ
ดังกล่าว แล้วเกิดเหตุร้ายหลายประการ เมื่อ
ย้ายกลับมาเหตุการณ์จึงปกติ หากจะสร้าง
อาคารสูงข่มศาลเจ้าพ่อหลักเมืองในครั้งนี้อาจ
มีเรื่องร้ายๆ อย่างไม่คาดฝัน

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นศูนย์รวมจิตใจ
ของชาวสมุทรสาครตลอดมา โดยเฉพาะชาว
ประมง จะต้องมาสักการะก่อนเดินทางออกไป
หาปลาในทะเล จึงสำคัญต่อจิตใจชาวมหาชัย
อย่างมาก

แม้คำรายหนึ่งตั้งคำถามว่า ถ้าเกิดเรื่อง
ร้ายๆ การค้าขายซบเซา เศรษฐกิจตกต่ำ จะ
รับผิดชอบไหวไหม และร้องขอให้เคารพใน
“ความเชื่อ” ของชาวบ้านด้วย

เปลี่ยนชื่อ‘พิพาท’ เป็น‘โอกาส’เริ่มต้น

พิพัฒน์ กระแจะจันทร์ อาจารย์ประจำ
ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ จังหวัดสุรินทร์
และลูกหลานชาวมหาชัยโดย
กำเนิด แสดงความเห็นในประเด็นยุ่งเหยิง
เกี่ยวกับบ่อมวิเชียรโชฎกว่า ที่ผ่านมามีการใช้
พื้นที่บ่อมดังกล่าวในกิจกรรมต่างๆ เยอะ ไม่ว่า
จะเป็นสนามเทนนิส หรือลานจอดรถ หรือ
แม้แต่ศาลหลักเมืองที่คนหวังว่าตึกอัยการสูง
7 ชั้นจะค้ำศาลนั้น แท้จริงแล้วห่างออกไป
ไม่ไกล ก็มีกัฏฐาคารริมน้ำซึ่งเป็นตึกสูงเช่น
กัน กลับปล่อยให้สร้างได้ หรือแม้แต่วัดบ่อม
วิเชียรโชฎกก็สร้างสถาปัตยกรรมสูง แต่คน
อาจเห็นว่าเป็นศาสนสถาน จึงไม่มีปัญหา ดัง
นั้น เหตุการณ์ครั้งนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่
คนมหาชัยจะต้องทบทวนว่า ในอดีตให้ความ
สำคัญกับบ่อมวิเชียรโชฎกแค่ไหน

สถาปนิกแนะ‘ปรับแบบตึกอัยการ’

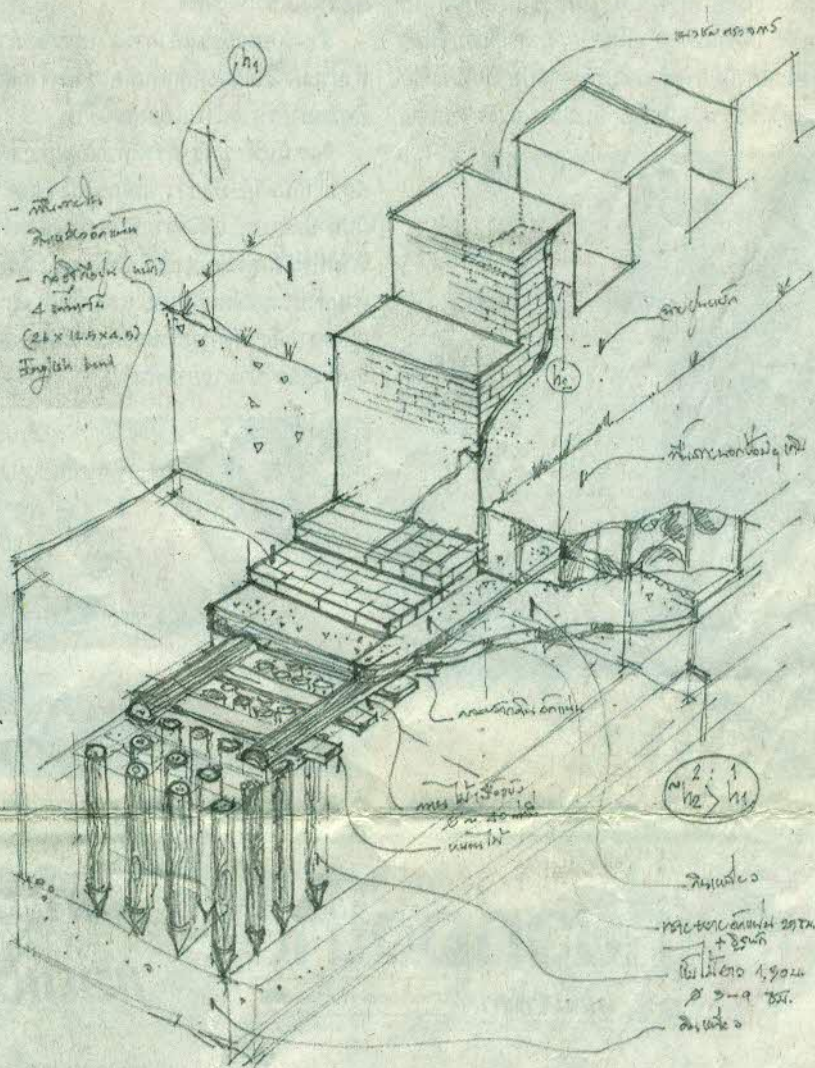
ลองมาฟังมุมมองจากสถาปนิกกันบ้าง
ชาตรี ประกิตนันทการ อาจารย์ประจำคณะ
สถาปัตยกรรมศาสตร์ ม.ศิลปากร มองว่า
กรณีนี้ต้องอาศัย “ความกล้า” ของอธิบดีกรม
ศิลปากร ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมาย “ฟันธง”
ไปเลยว่า พื้นที่ที่จะสร้างตึกอัยการเป็นโบราณ
สถาน ไม่สามารถสร้างตึกได้

อย่างไรก็ตาม หากข้อสรุปออกมาว่า จะมี
การสร้างตึกอัยการจริงๆ แล้วชาวบ้านห่วงว่าจะ
ค้ำศาลหลักเมือง ก็มีวิธีการด้านสถาปัตยกรรม
ที่สามารถออกแบบให้เหมาะสม มองแล้วไม่ค้ำ
หรือบังศาลหลักเมืองได้เช่นกัน

“สถาปนิกมีวิธีการจัดการเยอะที่จะ
ออกแบบให้เหมาะสมได้ เช่น ต่อรองเรื่อง
ความสูง ขึ้นอยู่กับว่าทางสำนักอัยการ

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรสาคร ซึ่งชาวบ้านหวังว่าตักถ้ายการ 7 ชั้นจะค้าศาล

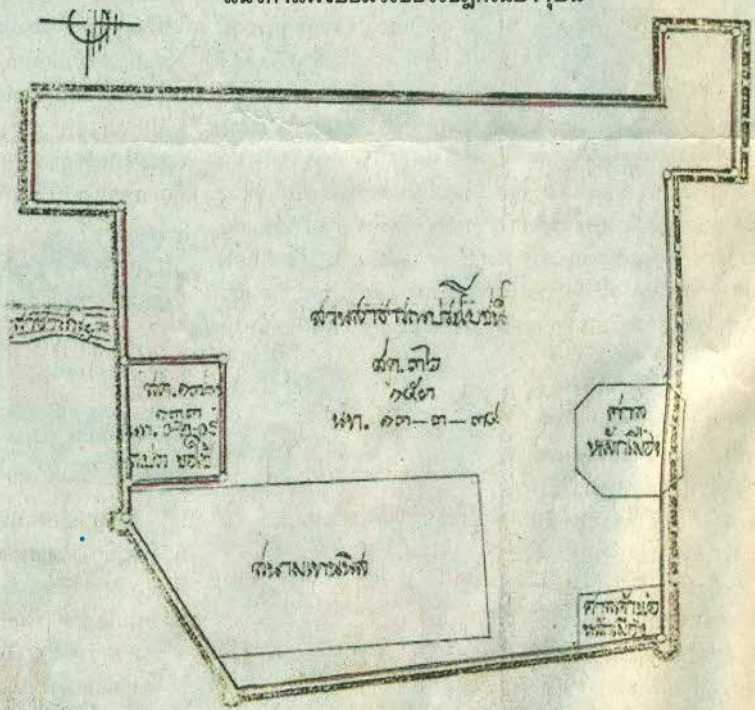

ภาพลายเส้น โครงสร้างกำแพงป้อมวิเชียรโชฎก ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 เพื่อป้องกัน
ศึกญวน (ภาพโดย สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี)

แนวกำแพงบ่อนวิเชียรโชฎกในปัจจุบัน

แผนที่แสดงเขตที่ราชพัสดุ ทำโดยกรมธนารักษ์ เมื่อ พ.ศ. 2532 แสดงให้เห็นตำแหน่งแนวกำแพงบ่อนวิเชียรโชฎกที่ถูกรื้อออกไป

จะเห็นใจในความเชื่อของชาวบ้านหรือไม่”
ชาตริกกล่าว

ส่วนประเด็นที่ว่าควรย้ายสถานที่ราชการ
ออกไปนอกเมือง รวมถึงสำนักอัยการนั้น ชาตริ
บอกว่า มีหลักการในลักษณะดังกล่าวอยู่ เช่น
กรณีเกาะรัตนโกสินทร์ แต่ส่วนตัวแล้ว ตนห่วง

ว่าจะให้ “เมืองตาย” เพราะความมีชีวิตหายไป
จึงไม่ค่อยเห็นด้วย ทางที่ดีอยากให้พูดคุยตกลง
กันจะเป็นทางออกที่ดีที่สุด

หาไม่แล้ว...ศึกนี้ คงไม่มีใครเป็นฝ่ายชนะ

พันธุ์ทิพย์ธีระเนตร